

Seksjon for Spesialsamlinger

Universitetsbiblioteket i Bergen

Fotograf Knud Knudsen

Knud Knudsen ble født 3.1.1832 i Odda, og regnes blant våre største landskapsfotografer på 1800-tallet. Han kom fra en familie som hadde drevet landhandel i Odda gjennom generasjoner. I ung alder ble han sendt til Bergen for å jobbe som ”boutiksvend” og lære seg faget. Hans interesse begynte å rette seg mot fruktdyrking og kurvmakeri. Han samlet på eplekjerner fra epler han spiste gjennom vinteren og plantet disse om våren. I utkanten av Bergen laget han seg et lite gartneri hvor han podet og eksperimenterte med ulike eplesorter, og snart begynte han å selge frukttrær til fruktbønder langs hele Vestlandet helt opp til Trondheim. Et utdanningsstipend førte ham til Tyskland for å studere

fruktdyrking og landbruksmetoder.

Knudsen må ha blitt inspirert av ulike daguerreotypister som kom til Bergen for å fotografere. Mye tyder på at han har assistert bergensfotografen Marcus Selmer i tiden før han reiste til Tyskland. Perioden i Tyskland utvidet hans horisont innen fruktdyrking og fotografering. Knudsen hadde med seg et kamera som han fotograferte med ved skolen og på reiser i Tyskland. Tyskland var på den tiden ledende i den teknologiske utviklingen av fotografiapparater og fotografi. Tyskland var også et viktig sted for norske landskapsmalere. Der holdt de mange av sine utstillinger og oppnådde stor anerkjennelse. Dette må ha inspirert den unge Knudsen som raskt tilpasset seg den nye fototeknologien.

Tilbake i Bergen åpnet han sitt fotoatelier i Strandgaten november 1864 og slo seg opp som portrettfotograf. Han begynte sin fotokarriere da våtplatene gjorde sitt inntrykk i fotoverdenen og albuminpapiret ble produsert industrielt. Nå kunne fotografene masseprodusere sine bilder og gjorde det billigere for menigmann å gå til fotografen. Han gjorde stor suksess med sine portretter og sine mange byprospekter, men hans nysgjerrighet og reisetrang skulle snart føre ham langt utenfor Bergens grenser. Fotovirksomheten rettet seg snart inn mot turistmarkedet. Som god kremmer visste han hvor turistene ville dra og hva de ønsket av bilder. Han fulgte mange

av de store turistrutene og dokumenterte hoteller og severdigheter gjennom sommermånedene og brukte vintrene til å lage opp bilder til vårens turister. Han produserte enkeltbilder eller hele album som kunne kjøpes av besøkende som minne eller til markedsføring. Reisene ble gjerne gjort om igjen med noen års mellomrom og det gir oss en unik mulighet for å se hvordan bygder og steder utviklet seg gjennom årene.

Hardanger stod Knudsen svært nær. Han reiste titt og ofte hjem og var med å plante ut frukttrær. Han dokumenterte dette arbeidet grundig. Hans serier med arbeidsbilder regnes blant de første innen norsk fotografi, og han har nok også vært blant de tidligste i verdensmålestokk på denne type dokumentarisk fotografering.

Reisevirksomheten førte ham på kryss og tvers i Norge, fra de sørlige breddegrader helt til Finnmark. Han fotograferte alt fra Ole Bull til seterjenter i Telemark og samer i Troms. Og hans bilder skulle bli en inspirasjon for andre fotografer, som for eksempel Axel Lindahl som fulgte og til en viss grad kopierte Knudsens resemønstre og motiver. Knudsen var veldig opptatt av kommunikasjon og den nye infrastrukturen som ble bygget i hans tid. I dag kan det kanskje virke rart at han skulle fotografere så mange bilder av veier og veistreknin-ger, men for ham må det ha vært en fasinasjon og en stolthet over denne ingeniør- kunsten som skulle knytte landet sammen. Ofte ble skysskaren

og hans vogn plassert inn i motivet for å gi bildet en form for ekthet. Han må også ha funnet det viktig å dokumentere sin egen reise og sitt eget arbeide. På flere bilder finner en Knudsens mørkeromstelt, gjerne stående langs en fjellvei, ombord i en båt eller oppunder breen. Kanskje var det av egeninteresse eller mannlig forfengeligheit som skulle vise hans streben og vanskelige arbeidsforhold. I ettertid er det blitt en kuriositet og en morsom oppdagelsesferd å finne mørkeromsteltet når en blar gjennom de tusener av bilder han produserte.

Knudsen utviklet sitt eget kunstneriske uttrykk og mange bilder er svært estetisk fotografert. Han må ha blitt inspirert av samtidsmalere og mange av hans ”øyeblikks- bilder” må ha vært komponert for å få det rette romantiske uttrykket. En del av disse bildene er også signert ”motiv for malere” og har antakelig blitt solgt til kunstnere for videre bruk i deres kunstform. Selv etter alle årene som fotograf og tusener av bilder er det nesten ingen bilder av ham selv. Et par selvportretter av ham er alt som finnes. Hans fotografiske periode varte frem til ca. 1900 og han gikk bort i 1915. Knud Knudsens fotorikdom har gitt oss et viktig innblikk i nasjonens utvikling, og har vært viktig for utviklingen av den tidlige norske fotobevissthet og gitt oss et

innblikk inn i en svunnen tid. Hans bilder er i dag bevart og tilgjengelige på Billedsamlingen ved Universitetsbiblioteket i Bergen og i søkbar vår database.

Tekst: Morten Heiselberg

Kilde:

Det Norske Bildet. Solveig Greve, Åsne Digranes, Oddlaug Reiakvam

Fotograf Knud Knudsen. Bilder fra en nylig oppdaget samling. Neil Morgenstern.

Strandparti med Baad og Figurer. (Motiv for Malere) Sørfjorden, Hardanger. 1875/76. Foto: Knud Knudsen

Parti af en Markedsplads i Nordland. (Stokmarknæs). 1875/76. Foto: Knud Knudsen

Parti fra Hardanger (Jenternes Pynkning ved Ankomsten til Kirken), 1870/71

Bryggen i Bergen 1890/1900. Foto: Knud Knudsen

Indhøstning af Korn i Norge, unnmøre 1988/94. Foto: Knud Knudsen

Isfjorden seet fra Næs, Romsdalen.1888 Foto: Knud Knudsen